

जाहिरातीचे दर.

सालील पत्र्यावर चोकरा
करावी.व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाविवास' पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी
रु. ४
(टपाल इतील माफ)
किरकोळ अंकास
दोन आणे.

'अर्थ पत्र प्रधानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति ।

—कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

वर्ष ९

पुणे, बुधवार, तारीख २२ सप्टेंबर, १९४३

अंक ३८

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

अधिकृत भांडवल रु. २,००,००,०००
 वसूल झालेले भांडवल रु. १,००,००,०००
 रिझर्व फंड रु. १,२०,५०,०००

मुख्य कचेरी: ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.

मुंबईमधील शाखा: बुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काठबादेवी
आणि मलबार हिल.इतर शाखा: अहमदाबाद (भद्र, मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद
(एलिस ब्रिज शाखा), अहमदाबाद (स्टेशन शाखा), अमृतसर, अंधेरी
(मुंबई शेजारी), वांद्रे (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (क्लाइव्ह स्ट्रीट, मुख्य
ऑफिस), कलकत्ता (बडा बसार्), कलकत्ता (चौरंगी स्केअर), जमशेदपूर,
कराची, नागपूर (किंग्जवे), नागपूर (इतवारी बसार्), पुणे, पुणे शहर,
राजकोट, सुरत, भुज (कच्छ).

लंडन एजन्ट्स: वेस्टमिन्स्टर बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स: सर सुनीलाल धी. मेहता, के. सी. एस्. आय. (अध्यक्ष),
श्री. अंबालाल सारामाई, सर जोसेफ के. नाईट, मि. ए. गेडिस,
सर कावसजी जहांगिर, बॅरोनेट, के. सी. आय. ई., ओ. बी. ई., मि.
दिनशा के. दाजी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स:

दररोजच्या रु. १०० ते रु. १,००,००० रकमेच्या शिल्लकेवर ३%
 दराने व्याज दिले जाते. रु. १,००,००० वरील व्याज सास योजनेने
 दिले जाते. सहामाही अखेर व्याजाची किमान रकम ५ रु. पेक्षा कमी
 सात्त्यास व्याज दिले जात नाही. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग
 बँक ठेवी योग्य व्याजाने स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे.

बिल्स व सेटलमेंट्सप्रमाणे बँक एक्सच्यूटर व ट्रेस्टी म्हणून काम करते
सर्व तऱ्हेचे ट्रेस्टीचे काम केले जाते. नियम अर्ज करून मागवावेत.

बँकेसंबंधी नेहमीचा सर्वसामान्य व्यवहार केला जातो.

एजंट:—टी. आर. लालवाणी.

'अर्थ' ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली
- ४ सहकार

राहाणेची व भोजनाची उत्तम सोय

पूना गेस्ट हाऊस

फोन नं. ७७९ गणपति चौक,

व्यवस्थापक

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र, लि.

हेड ऑफिस: पुणे शहर.

स्थानिक शाखा: डेकन जिमखाना, पुणे ४.

मुंबई शाखा: इलाल स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबई.

जळगांव शाखा: नवी पेठ, जळगांव.

भांडवल

अधिकृत व विक्रीस काढलेले	सपलेले	वसूल झालेले
रु. १०,००,०००	रु. ६,७९,२००	रु. ३,३९,६००

एकूण खेळते भांडवल रु. ६०,००,०००

बँकेच्या शेअरवर डिसेंबर १९४२ अखेर ४ ३/४ करमाफ डिविडेंड
डंड दिले गेले. बँकिंगचे सर्व व्यवहार केले जातात. शेअर व
सरकारी रोखे यांची खरेदी-विक्री कसोशीने करून दिली जाते.

मॅनेजर

महायुद्धाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चात काटकसर करा. एक वेळ येऊन
 स्वतःची खात्री करा व पैशाचा मोवदला घ्या.

गिरगांव

मुंबई नं. ४

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्याचे व्यापारी

बुधवार

चौक,

पुणे

दि कराड अर्बन को-ऑपरेटिव्ह बँक लि. कराड

भागीदारांस नोटीस

बँकच्या भागीदारांची सन्वीसारी वार्षिक साधारण सभा रविवार ता. २६-९-४३ रोजी सकाळी ९ वाजता बँकच्या इमारतीत भरणार आहे. त्यावेळी बँकेचा सन १९४२-४३ सालचा अह-वाठ व ताळेबंद मंजूर करणे, नियमाप्रमाणे डायरेक्टर्सची निवडणूक, अध्यक्ष व व्हाइस चेअरमन यांची निवडणूक, पोटनियम दुसरी वगैरे कामे केरी जातील. डायरेक्टर्सच्या निवडणुकीबाबत मते नोंदण्याची वेळ सकाळी ९-३० ते १ अशी आहे, तरी सदर वेळी सभासदांनी येण्याचे करावे, अशी विनंती आहे.

म. वि. संहकर

मॅनेजिंग डायरेक्टर.

कराड, ता. ११/९/४३

विविध माहिती

पोस्ट ऑफिसांतील बी-नोकर

भेट विटनमध्ये पोस्ट ऑफिसांत अधिकाधिक स्त्रिया कामे करू लागल्या आहेत. युद्धापूर्वी एकूण नोकरांपैकी एक चतुर्थांश स्त्रिया होत्या; आता ४४% नोकर स्त्रियाच आहेत. एकूण १,२८,००० स्त्री नोकरांपैकी ९०,३०० हंगामी असून त्यांपैकी २५,००० संपूर्ण वेळ काम करणाऱ्या नाहीत. युद्धापूर्वी तीन स्त्रिया पोस्टमनचे काम करीत होत्या; आता १९,००० स्त्रिया टपाल वाटतात. टेलि-फोनची यंत्रे तपासण्याचा व दुरुस्त करण्याचा ६ हजार स्त्रियांस परवाना आहे. टपालाच्या मोटारी हाकणे, तारा पोचविणे, इत्यादि कामेही स्त्रिया करू लागल्या आहेत. नोकर वर्गात स्त्रियांचे प्रमाण वाढले, ह्याचा पोस्ट सात्याचे कार्यक्षमतेवर वाईट परिणाम झालेला नाही.

वस्त्यांची पाती येणार

वस्त्याच्या पाती व छपाईचा कागद ह्यांची आयात आता लवकरच वाढणार असल्याची चिन्हें दिसत आहेत. लोकांना लागणाऱ्या मालाची आयात वाढवून निर्मित कमी करण्याचा हेतु, हिंदी चलनांतील वाढ मर्यादित करणे हा आहे.

युद्धविषयक धोक्याच्या विम्याचा हप्ता

वॉररिस्क (गुड्स) इन्शुरन्स ऑर्डिनन्सअन्वये घेतलेल्या पॉलिसीवरील हप्त्याचा दर १ ऑक्टोबर, १९४३ पासूनच्या तिमाहीत दर शेकडा २ आणे, इतका राहिल. म्हणजे ह्या हप्त्यांत ६ पंचे घट झाली आहे.

“ बंदला ” व्यवहारास बंदी

हिंदुस्थान सरकारने जाहीर केलेल्या नव्या डिफेन्स ऑफ इंडिया नियमानुसार, स्टॉक एक्सचेंजवर “ बंदला ” व्यवहार करण्यास बंदी करण्यांत आली आहे. हा हुकूम २४ सप्टेंबर-पासून अमलांत येईल.

सर्चात बचत

पती:—बचत करण्याबाबत एवढा प्रचर चालला असता आपणांस आपल्या सर्चात काटकसर कशी करता येत नाही ?

पत्नी:—ह्याचे कारण आपले शेजारी. आम्हांला परवडत नाही अशा बाबींवर ते नेहमी खर्च करीत असतात !

इंग्लंडमध्ये चिहर नाण्यांचा पुरवठा

युद्धपरिस्थितीमुळे इंग्लंडमध्येही हळूहळू नाण्यांचा पुरवठा फार मोठ्या प्रमाणात करावा लागत आहे असे प्रसिद्ध झालेल्या तद्विषयक माहितीवरून दिसते. गेल्या वर्षी तेथे तीन पेनी किंमतीची दहा कोटी नाणी टाकसाळीत पाडण्यांत आली. १९४१ मध्ये हा आकडा सहा कोटी व १९३९ मध्ये केवळ अर्ध कोटी होता. वरील दहा कोटी नाणी पाडण्यांत सहाशे टन तांबे खर्च झाले, त्याची किंमत दीड कोटी रुपये भरली. १९४२ मध्ये ब्रिटिश टाकसाळीत ७ कोटी अर्धपेनी आणि पावणे तीन कोटी फार्डिंग पाडण्यांत आले. एवढ्या प्रमाणांत ही नाणी पूर्वी कधीच पाडली गेली नव्हती. १९४० सालापासून पेनीची नाणी मुळीच पाडण्यांत आलेली नाहीत. तीन पेनी किंमतीचे एक नाणे पाडण्यास फक्त एक दशांश पेनी खर्च येतो.

मरीच जनतेसाठी कापड

मरीच जनतेच्या उपयोगासाठी हिंदी गिरण्यांत कापड सास काढण्यांत येत आहे, ते १०९ विविध प्रकारांचे आहे. ह्या कापडाची देशाच्या सर्व भागांत प्रमाणशीर वाटणी व्हावी म्हणून विशिष्ट भागांतील गिरण्यांनी ठराविक बाजारांस आपला माळ पुर-वावा अशी व्यवस्था केलेली आहे.

सेचरी थिएटरस लि.

वरील नांवाची थिएटरचा धंदा करणारी २० हजार रुपये भांडवलाची सासणी लिमिटेड कंपनी श्री. न. रा. अभ्यंकर ह्यांनी नोंदली आहे.

नव्या शेड्यूल्ड बँका

बँक ऑफ जयपूर, नॅशनल बँक ऑफ लाहोर व नारंग बँक ऑफ इंडिया (लाहोर) ह्या तीन बँकांस शेड्यूल्ड बँकांचे यादीत स्थान मिळाले आहे.

बँकिंगवरील निबंधास ५ हजार रुपयांचा बक्षिस

लाहोरच्या ट्रेडर्स बँक लि. ने “ हिंदी जॉइंट स्टॉक बँकांच्या वाढीची योजना व हिंदी उद्योगधंद्यांच्या प्रगतीसाठी बँका करू शकणारे सहाय ” ह्या विषयावर निबंध मागविले आहेत. सर्वोत्कृष्ट निबंधास ४ हजार रुपये व दुसऱ्या निबंधास १ हजार रुपये बक्षिस मिळणार आहे. १५ फेब्रुवारी १९४४ पूर्वी बँकेकडे निबंध पोचले पाहिजेत.

यंत्रसामुग्रीच्या स्थलांतरावर नियंत्रण

कोणताही कारखाना मोडण्यास अथवा कोणत्याही कारखान्याच्या यंत्रसामुग्रीचे स्थलांतर करण्यास ह्यापुढे मध्यवर्ती सरकारची आगाऊ परवानगी घेतली पाहिजे. वहातुकीच्या साधनांवरील ताण कमी करणे व उत्पादनांत संड पडू न देणे, हे उद्देश वरील नव्या आर्डिनन्सचे मुळाशी आहेत, असा सुलासा करण्यांत आला आहे.

सूर्याच्या प्रसर क्रिणांचा नवा उपयोग

सूर्याच्या प्रसर क्रिणांचा उपयोग आर्लिंग्टन (अमेरिका) येथील पॅट्रॉन बिल्डिंग ७७ फॅ. इतकी थंड ठेवण्याकडे करण्यांत येत आहे. ह्या इमारतीच्या वर बसविलेली फोटो इलेक्ट्रिक सेल्स इलेक्ट्रॉनिक रिजेज व कॉप्रेशन टँक्सचे द्वारा उष्णतामान कमी-अधिक होईल त्या मानाने पंख फिरवून इमारत थंड राखतात.

अनुक्रमणिका

पृष्ठ	पृष्ठ
१ विविध माहिती ... २९८	५ कराह अचन को. बँक ३०२
२ हिंदुस्थानची युद्धविषयक कामगिरी ... २९९	६ मिरज स्टेट बँक लि. ... ३०२
३ शत्रुव्याप्त प्रदेशातील मिटिश एक्सचेंज बँक ... ३००	७ तैलचित्राचे अनावरण ३०२
४ स्फुट विचार ... ३०१	८ शही कागदाचा पुनः कोरा कागद ... ३०२
विश्वविद्यालयीन लष्करी शिक्षण— मागसलेल्या षगांच्या शिक्षणाची प्रगति— सारस्वत को. बँक.	९ हिंदुस्थानांत रवराचे उत्पादन ... ३०२
	१० विविध कार्यकारी सहकारी सोसायटी ... ३०३

अर्थ

बुधवार, ता. २२ सप्टेंबर, १९४३

हिंदुस्थानची युद्धविषयक कामगिरी

व्हायकॉट वेव्हल यांचे भाषण

लॉर्ड लिनलियगो पुढील महिन्यांत हिंदुस्थानच्या राज्यकारभारापासून निवृत्त होतील आणि फील्डमार्शल व्हायकॉट वेव्हल त्यांच्या जागी विराजमान होतील. नवे व्हाइसरॉय हिंदुस्थानास नवे नाहीत. सरसेनापति व व्हाइसरॉयांच्या कार्यकारी मंडळाचे सभासद ह्या नात्याने ह्या देशातील परिस्थितीचा त्यांनी चांगला प्रत्यक्ष अनुभव मिळवलेला आहे. आफ्रिकन रणांगणावर हिंदी सैनिकांनी केलेला पराक्रम जगजाहीर झाला आहे आणि पश्चिम एशियाचे शत्रूपासून संरक्षण करण्याचे बरेचसे श्रेय हिंदुस्थानास आहे. शत्रूची आफ्रिकेमधून हंकाळपट्टी होऊन सिसिलीचा पाडाव झाला आणि मित्र सैन्यांनी दक्षिण इटलीत मोहिमा आरंभिल्या ह्या कारणाने हिंदुस्थानास जर्मनीच्या चढाईची भीति उरलेली नाही. तथापि, आतां जपानशी निकराचा सामना चालू व्हावयाचा असून त्यासाठी स्वतंत्र सेनापतीची नेमणूकही झालेली आहे. ह्या पूर्वेकडील आघाडीवरील युद्धांत सहाय देण्याची कामगिरी हिंदुस्थानावरच पडली आहे. पश्चिमेकडील शत्रूशी इटलीमध्ये व युरोपांत इतरत्र घनघोर संग्राम करून त्याचेवर विजय मिळवावा लागणार आहे ह्याची जाणीव मित्रराष्ट्रांस आहे आणि तिला अनुसरून त्यांची तयारी चालली आहे. ह्याचवेळीं पूर्वेकडे जपानशी दोन हात करून त्यास विश्रांति न मिळू देण्याची त्यांची सिद्धता आहे. अमेरिकन कॉमिन्सला पाठवलेल्या आपल्या संदेशांत प्रेसिडेंट रूझव्हेल्ट ह्यांनी ह्या गोष्टीचा उल्लेख केला आहे.

पूर्वेकडील आघाडीवर जपानशी होणाऱ्या ह्या सामन्याचा प्रत्यक्ष संबंध हिंदुस्थानशी येणे अपरिहार्य आहे. ह्या युद्धातील हालचालीची सूत्रे हिंदुस्थानांतून हालणार आणि सामुग्रीचा बारी पुरवठा ह्या देशांतूनच करावा लागणार हे उघड आहे. त्या कामगिरीच्या जबाबदारीची माहिती व्हायकॉट वेव्हल ह्यांनी पूर्णपणाने इंग्लंडमध्ये प्राप्त करून घेतली आहे यांत शंका नाही. नवीन युद्धप्रयत्नांत हिंदुस्थानचे कार्यक्षम सहाय व्हावे आणि त्याकृतीत येथील आर्थिक व राजकीय प्रश्न समाधानकारक रीतीने सुटले जावे ह्याविषयीचा विचार त्यांनी केला असला पाहिजे. ह्या दृष्टीने व्हायकॉट वेव्हल यांनी जाहीर रीतीने काढ-

लेल्या उद्गारांस विशेष महत्त्व आहे. गेल्या आठवड्यांत लंडनमध्ये केलेल्या आपल्या विस्तृत भाषणांत त्यांनी हिंदी सैनिकांनी आफ्रिकेत केलेल्या पराक्रमाचा गौरवपूर्वक उल्लेख केला. नुसत्या इजिप्तचेच नव्हे तर पॅलेस्टाइन, सीरिया, इराक व इराण ह्या देशांचे शत्रूपासून संरक्षण करण्यांत हिंदी सैनिकांनी मित्रराष्ट्रांस कृणी करून ठेवले आहे व त्या कृणाची त्यांस विस्मृति पडणार नाही असे ते म्हणाले. युद्धाच्या त्या प्रसंगी हिंदुस्थानने आपल्या फौजा व लढाऊ सामान ही मोठ्या प्रमाणांत बाहेर पाठविली. रेल्वेचे सामान व येथील नद्यांत चालणाऱ्या नावा ह्यांचा त्या सामुग्रीत भरणा होता. ह्या साधनांची तूट आतां हिंदुस्थानांत तीव्रतेने भासत आहे असे सांगून ह्या देशाच्या युद्धाप्रित्यर्थ केलेल्या स्वार्थत्यागाची व्हायकॉट वेव्हल ह्यांनी स्तुति केली. पुढे १९४१ सालाच्या अखेरीस एकाएकी जपानने युद्ध पुकारले तेव्हा हिंदुस्थानास आपले तोंड पश्चिमेकडून पूर्वेकडे अनपेक्षित रीतीने वळवावे लागले. ह्या नव्या शत्रूने उत्पन्न केलेल्या संकटास तोंड देण्याचा प्रसंग हिंदुस्थानवर पूर्वतयारीच्या अभावी आला. सिंगापूर आणि ब्रह्मदेश ह्यांच्या संरक्षणासाठी कच्च्या तयारीची सैन्ये व सामुग्री पाठवावी लागली. जपानशी कराव्या लागणाऱ्या ह्या सामन्यांत हिंदुस्थानच्या रेल्वेज आणि ह्या देशाची सबंद आर्थिक घटना ह्यांच्यावर फार मोठा ताण पडला. सैन्य व लढाऊ सामुग्री ह्यांचा अभावितपणाने जादा पुरवठा हिंदुस्थानास करावा लागला, त्याच्या आर्थिक परिणामाचा निर्देश व्हायकॉट वेव्हल ह्यांनी स्थूलमानाने केला. "हा जो ताण पडला, त्याचे परिणाम हिंदुस्थानास अजूनही सोसावे लागत आहेत. अशा स्थितीत ह्या देशावर आणखी बोजा लादण्याचे संबंधांत आपण विशेष खबरदारी बाळगली पाहिजे. असे आपण न केल्यास पायाच निखळून संबंध इमारत घसरायची भीति आहे." भावी व्हाइसरॉयांचे हे विधान अत्यंत महत्त्वाचे व अर्थपूर्ण आहे. जपानविरुद्ध व्हावयाच्या चढाईमुळे हिंदुस्थानांत बाह्यतुक्तीची साधने, साय पदार्थांचा व इतर आवश्यक जिनसांचा पुरवठा, चलन, इत्यादींवर जादा भार पडणार आहे ह्या गोष्टीचा उल्लेख ह्या उद्गारांत स्पष्ट असून महागाईसारख्या आपत्तीपासून देशाचे रक्षण करण्यास इंग्लंड व अमेरिका ह्या राष्ट्रांनी सहाय करणे अगत्याचे आहे अशा आशयाचे विधान त्यांत ध्वनित केले आहे. हिंदुस्थानांतील अवघड आर्थिक प्रश्नांचा स्पष्ट उल्लेख व्हायकॉट वेव्हल ह्यांच्या भाषणांत नाही. तथापि, युद्धामुळे येथे आर्थिक अडचणी उपस्थित झाल्या आहेत आणि ह्यापुढे होतील, ह्यांची जाणीव त्यांत प्रतीत होत आहे. मित्र राष्ट्रांच्या वर्ताने व स्वतःसाठी हिंदुस्थान सरकारास जो अर्थिक सर्व करावा लागणार आहे त्या बाबतीत आणि धान्य वगैरे जरूरीच्या मालाचे पुरवठ्याचे संबंधांत अमेरिका व इंग्लंड ह्यांनी पुरेसे सहाय देण्याची आवश्यकता त्यांनी प्रतिपादली आहे. युद्धाचे उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी हिंदुस्थानने स्वार्थत्याग केल्या आहे आणि पुढेही तो केला जाईल. पण ही कामगिरी ह्या देशाच्या हातून कार्यक्षम रीतीने पार पाडली जाण्यास त्यास आर्थिक सहायाची जरूर आहे आणि जपानविरुद्ध व्हावयाच्या मोहिमांत हिंदुस्थानास विशेष महत्त्व प्राप्त होणार असल्याने मित्रराष्ट्रांनी त्याचा आर्थिक बोजा हलका केला पाहिजे असे व्हायकॉट वेव्हल ह्यांचे उघड सांगणे आहे. हिंदी लोकमताची हीच मागणी आहे आणि तिला भावी व्हाइसरॉयांच्या भाषणाने पुजारा मिळाला आहे.

शत्रु-व्याप्त प्रदेशांतील ब्रिटिश एक्सचेंज बँक

युद्धोत्तर उज्वळ भवितव्याबद्दल विश्वास

हाँगकाँग अँड शांघाय बँकिंग कॉर्पोरेशन ही एक ब्रिटिश एक्सचेंज बँक आहे. तिची मुख्य कचेरी हाँगकाँग येथे असून तिच्या पूर्व गोलाघातांतील एकूण ३७ शाखांपैकी ३३ शाखा जपानने जिंकलेल्या प्रदेशांत आहेत. जपानशी युद्धास प्रारंभ होण्यापूर्वी, जरूर पडली तर बँकेची मुख्य कचेरी तात्पुरती सिंगापूर येथे नेण्याची व्यवस्था करण्यांत आली होती. तथापि षट्मासोढी इतक्या त्वरेने झाल्या, की मुख्य कचेरीचे स्थलांतर करणे अशक्य झाले. बँकेचे मुख्य मॅनेजर हाँगकाँग येथेच अडकून पडले. १३ डिसेंबर, १९४१ रोजी, ब्रिटिश सरकारच्या वसाहत मंत्र्यांच्या कचेरीने हाँगकाँगच्या गव्हर्नराचा संदेश लंडन शाखेस पोचविला, त्यांत बँकेची मुख्य कचेरी लंडन येथे न्यावी, असे सूचविले व मि. मॉर्स ह्यांनी चीफ मॅनेजरचे काम पहावे, अशी चीफ मॅनेजर, सर प्रेवर्न ह्यांची इच्छा कळविली. १६ डिसेंबर, १९४१ रोजी ब्रिटिश सरकारने त्याप्रमाणे मि. मॉर्स ह्यांस योग्य ते अधिकार दिले व ह्या गोष्टीस कायदेशीरपणा प्राप्त करून देणारी ऑर्डर इन कौन्सिल १३ जानेवारी, १९४२ रोजी मंजूर होऊन तिची अंमलबजावणी १६ डिसेंबर १९४१ रोजीच सुरू झाली असे मानण्याचे जाहीर झाले.

वास्तविक पहातां, ३१ डिसेंबर, १९४१ अखेरचे हिशेब भागीदारांस सादर करावयास हवे होते, परंतु ते अशक्य होते. १९४२ अखेरचेच हिशेब पुरे करावे, असे बोर्डांने ठराविले. बँकेच्या शाखा शत्रूच्या हाती पडण्याच्या दिवशी त्यांची असलेली परिस्थिति लक्षांत यावी, ह्यासाठी कसून प्रयत्न करण्यांत आले, व त्यांत बँकेस थोडेफार यशही आले. युद्ध-परिस्थितीमुळे बँकेची जिद्दगी वसूल होण्याजोगी नाही, म्हणून ताळेबंदांत तिची फोड करून दाखविली नाही. शत्रूच्या प्रदेशांत सापडलेल्या बँकांचे हिशेब पाँडांत व्यक्त करण्यांतहि अनेक अडचणी येणे स्वाभाविक होते. बँकेस झालेल्या नफ्या-तोड्याचा कांहीच अंदाज बांधता येत नसल्या कारणाने नफा-तोटा पत्रक तयार करण्यांत आले नाही. सहाजीकच, डिबिहंडाचा प्रश्नच उपस्थित होत नाही. बँकेच्या मार्फत चालणारा व्यापार आतां शत्रूच्या नियंत्रणाखाली गेला आहे. चीनमध्ये मात्र बँकेला आशेचा किरण दिसतो. चीनने प्रबळ जपानला पांच वर्षे केलेल्या यशस्वी प्रतिकाराबद्दल कौतुक व्यक्त करून, संयुक्त राष्ट्रांच्या मदतीने चीन जपानला बाहेर धाडविले अशी बँकेच्या डायरेक्टरांना आशा वाटत असल्याचे भागीदारांस पाठविलेल्या पत्रकांत अद्यक्ष म्हणतात. चीनी बंदरांतील सड्डे-साणी भरून काढून पाश्चात्य राष्ट्रांनी मोठमोठी नव्या घर्तीची शहरे व बंदरे बांधली व तेथील वसाहतींच्या भरभराटीसाठी पाश्चात्य लोकांनी आपली शक्ति व अनुभव ही सर्व केली. ग्रेट ब्रिटन व अमेरिका ह्यांनी चीनमधील आपले सास हळू सोडून दिले आहेत. ह्या सर्व गोष्टींचे उपकार चीन विसरणार नाही, असा विश्वास मि. मॉर्स ह्यांनी व्यक्त केला आहे. शत्रूने व्यापलेल्या इतर देशांना युद्ध-समाप्तीनंतर पुनर्रचनेसाठी पुष्कळच रूच करवावा लागेल, व त्यावेळी बँकेस सेवा करण्यास पुनः संधी मिळेल, अशी त्यांनी आशा प्रदर्शित केली.

खारे काजू, मसालेदार काजू

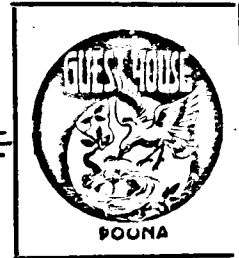
सर्व तन्हेचा खास पिस्ता. सुका मेवा, अक्रोड, काळा खजूर, अंजीर वगैरे मिळतील.

द. ना. हेजीव

१० शुक्रवार, पुणे.

निवेदन—

गेल्या अनंतचतुर्दशीला महायुद्ध सुरू होऊन चार वर्षे झाली. चालू महायुद्धाची पहिली ठिणगी पडली तेव्हा तुम्हां-आम्हांला वाटले होते की, निदान हिंदुस्तानला तरी त्याची फारशी झळ बसणार नाही. परंतु आज चार वर्षांनी कलकत्ता, विजापूर वगैरे भागांत सुरू असलेली विपन्नावस्था पाहून उर्धा आपल्या ताटांत काय वाटून ठेवले आहे हा प्रश्न आपणांला भेडसावीत आहे. मुंबई, पुणे यासारख्या शहरांत सुरू असलेल्या अन्ननियंत्रण व्यवस्थेमुळे जरी स्थानिक नागरिकांचे हाल कमी झाले असले तरी पैसे देऊनसुद्धा सकस आणि पोटभर जेवण मिळत नाही ही तक्रार ऐकू येतेच. याहि स्थितीत गेस्ट हाऊसने पुण्यांत उतरणाऱ्या प्रवाश्यांची ही होणारी अडचण दूर करण्याची पराकाष्ठा केली आहे हे आपल्यास माहीतच आहे. परंतु त्याचें सर्व श्रेय “गेस्ट हाऊस” विषयी सहानुभूति वाटणाऱ्या आपणालाच आहे. जेव्हा जेव्हा आपण पुण्यांत याल किंवा असाल तेव्हा तेव्हा “गेस्ट हाऊस” निरंतर आपल्या सेवेस रुजू आहे हे आपण विसरू नये ही विनंति.

हातपाय चालतात तोंवर

म्हातारपणची तरतूद करणे अवश्य आहे. चांगल्या कंपनीत उतरलेला विमा हा ऐन वेळी उपयोगी पडतो. या संबंधांत आपणांस कसलीहि माहिती पाहिजे असल्यास आम्हांकडे विचारा. आम्ही सर्व खुलासा करून योग्य मार्ग दाखवू.

मॅनेजर,

वेस्टर्न इंडिया विमा कंपनी, लि.

सातारा शहर.

पुणे शाखा-१७९ बुधवार, लक्ष्मीरोड, पुणे १.

स्फुट विचार

विश्वविद्यालयीन लष्करी शिक्षण

उच्च शिक्षण घेणाऱ्या हिंदी विद्यार्थ्यांची लष्करी शिक्षणाची सोय नव्हती, ती प्रथम विश्वविद्यालयांस जोडलेल्या तुकड्यांत करण्यांत आली. आतां त्याच्यापुढे पाऊल टाकण्यांत आले असून मुंबई विश्वविद्यालयाच्या विद्यमाने लष्करी शिक्षणाचे एक खातेच चालू करण्यांत आले आहे. भौतिकशास्त्र, अर्थशास्त्र, यांच्या शिक्षणाची जशी स्वतंत्र खाती आहेत त्याच प्रकारचा हा नवीन उपक्रम आहे. ह्या खात्याचे औपचारिक उद्घाटन विश्वविद्यालयाचे चॅन्सेलर, सर जॉन कॉलव्हिल, ह्यांच्या हस्ते नॅरोसजी वाडिया कॉलेजांत गेल्या शुक्रवारी झाले. हिंदी सुशिक्षित तरुणांस लष्करी पेशा खुला होण्याचे महत्त्व सरकारच्या नजरेस कित्येक वर्षे आणण्यांत येत होते. तथापि, त्याकामी होणारी प्रगति अत्यंत मंद होती. हिंदी तरुणांस लष्करांत कमिशन देण्याचे अगत्य युद्धपरिस्थितीमुळे सरकारास पटून लष्करी शिक्षणाची अधिक तजवीज करण्यांत आली. तथापि, इंग्लंडमधील विश्वविद्यालयांप्रमाणे लष्करी शिक्षणाची व लष्करी पदवी देण्याची सोय इकडे नव्हती. लष्करातील अधिकाऱ्यांच्या जागांवर नेमणुकांची महत्वाकांक्षा हिंदी विद्यार्थ्यांस बाळगण्याचे व त्या बाबतीतली शैक्षणिक तयारी करण्याचे साधन त्यांस उपलब्ध नव्हते. मुंबई विश्वविद्यालयाने ह्यासंबंधांत गेली कांहीं वर्षे चिकाटिने प्रयत्न करून लष्करी शिक्षणासाठी स्वतंत्र खाते निर्माण करण्याच्या आपल्या योजनेस लष्करी खात्याचा पाठिंबा मिळवला आणि दोन वर्षांच्या शिक्षणानंतर विद्यार्थ्यांस डिप्लोमा देता येण्याची व्यवस्था तिने आतां केली आहे. महाराष्ट्राची लष्करी परंपरा व तेथील विशेष सोयी ध्यानांत घेऊन विश्वविद्यालयाने आपली लष्करी शाखा पुणे येथे चालू केली आहे. मुंबई शहराचे बाहेर असा उपक्रम केल्याचे विश्वविद्यालयाचे हे पहिलेच उदाहरण आहे. अंगांत नैसर्गिक पात्रता असूनहि सवलतीच्या अभावी हिंदी तरुणांस उच्च लष्करी शिक्षण व पेशा न घेतां येणे हे केव्हांहि भूषणावह नव्हते आणि ती केवळ नाइलाजाची गोष्ट होती. ह्या परिस्थितीची अनिष्टता चालू युद्धाने स्पष्ट निर्दर्शनास आणली आहे. लष्कर, आरमार व विमानदल ह्यांमध्ये सुशिक्षित तरुणांचा आतां भरणा करण्यांत येत आहे. तथापि, लष्करी पेशा विश्वविद्यालयीन शिक्षणाशी निगडित करून तरुण पिढीस स्वदेशरक्षणाची संधि देणे व नवीन कामाची जोड करून देणे ह्या गोष्टींचे महत्त्व विशेष आहे. मुंबई विश्वविद्यालयाच्या प्रस्तुत उपक्रमाचे पुढे पाऊल पटून त्याचा विकास होईल आणि लष्करी शिक्षणास अभ्यासक्रमांत योग्य मानाचे कायमचे स्थान मिळेल अशी आशा आहे.

मागसलेल्या वर्गाच्या शिक्षणाची प्रगती

सामान्य जनतेच्या शिक्षणाच्या मानावर देशाची सर्वांगीण उन्नति अवलंबून रहाते ही गोष्ट लक्षांत घेऊन मुंबई सरकारने विद्येचे मागसलेल्या वर्गाच्या शिक्षणास खास उतेजन देण्याचे प्रयत्न चालविले आहेत. पुढारलेल्या वर्गात शिक्षणाची पिढीजाद रुढी असते. ह्याच्या उलट प्रकार इतर वर्गात आढळतो आणि त्याकरिता त्या वर्गातल्या विद्यार्थ्यांस शिष्यवृत्त्या व नादान्या ह्यांविषयीची जादा सोय करावी लागते. मागसलेल्या वर्गाच्या

विद्यार्थ्यांत अलीकडे शिक्षणाची प्रगति किती झाली आहे ह्याची माहिती मुंबई सरकारने प्रसिद्ध केली आहे. १९३७-४२ ह्या पंचवार्षिक मुदतीत 'इंटरमीजिएट वर्गातील' विद्यार्थ्यांची संख्या २ लक्ष ७८ हजारांनी वाढून ८ लक्ष ८२ हजार झाली, म्हणजे ही वाढ ४६ टक्के झाली. 'बॅकवर्ड' वर्गातली वाढ १ लक्षापामून २ लक्ष ४५ हजारांपर्यंत म्हणजे सुमारे ७० टक्क्यांनी झाली. सर्वांत मोठी वाढ मराठा विद्यार्थ्यांमध्ये होऊन त्यांची संख्या १ लक्ष ९३ हजारांची २ लक्ष ८ हजार झाली. कुणबी, कोळी व इतर शेतकरी वर्गाच्या विद्यार्थ्यांची संख्या ४० टक्क्यांनी वाढून २ लक्ष २१ हजारांची ३ लक्ष १२ हजार झाली. "इंटरमीजिएट" वर्गाच्या विद्यार्थ्यांस शिष्यवृत्त्या व नादान्या देण्यांत आल्या. कानरा, कुळाबा व रत्नागिरी जिल्ह्यांतील मराठा विद्यार्थ्यांस सर्व शाळांतून मोफत शिक्षण दिले जाते. सरकारी हायस्कूलांत तीस टक्के जागा इंटरमीजिएट विद्यार्थ्यांसाठी राखून ठेवण्यांत येतात. सरकार आणि म्युनिसिपालिटीच्या व लोकल बोर्डेस ह्यांच्या शाळांतील इंटरमीजिएट वर्गाच्या शिक्षकांची संख्या ३५ टक्क्यांनी वाढून ९,७६१ ची ११,७६७ झाली. सरकारी पंचवार्षिक वृत्तांत निवृत्त व भिल्ल जातीमध्ये शिक्षणाविषयी उत्साह वाढत असल्याचे नमूद करण्यांत आले आहे. त्या वर्गातील विद्यार्थ्यांस फीची माफी, शिष्यवृत्त्या इत्यादि प्रकारांच्या सास सवलती देण्यांत येत आहेत. अस्पृश्य वर्गाच्या विद्यार्थ्यांची संख्या ८० हजारांपामून १ लक्ष १० हजारांपर्यंत वर गेली. त्या वर्गाच्या शिक्षकांची संख्या १ हजारांची १,६४३ झाली. 'गुन्हेमार' जातीच्या वसाहतींमध्ये मुलांच्या शिक्षणासाठी दिवसाच्या व रात्रीच्या शाळा चालवण्यांत येत आहेत.

सारस्वत को. बँक लि., मुंबई

बरील बँकेचा रौप्यमहोत्सव सर जनार्दनराव मदन ह्यांचे हस्ते १४ सप्टेंबर रोजी साजरा झाला. १९४१-४२ च्या सरकारी आकड्यांप्रमाणे, मुंबई प्रांतातील बिगर शेती क्रेडिट सोसायटीच्या बँकेचा सहावा अनुक्रम लागतो व विशिष्ट जातींच्या संस्थांत तिचा अनुक्रम दुसरा येतो ज्या सहकारी बँकांच्या भागांस २०% वाढान्याने मागणी आहे, अशा मोजक्या बँकांत तिची गणना होते. दर सभासदागणिक सेवते भांडवल, दर सभासदागणिक ठेवी, सेवत्या भांडवलाशी सर्वांचे अल्प प्रमाण, कर्जांशी यकबाकीचे अल्प प्रमाण, कर्जावरील व्याजाचा अल्प दर, ठेवीवरील व्याजाचा दर, ह्या प्रत्येक बाबतींत सारस्वत बँकेने बिगर शेती संस्थांत उच्च स्थान मिळविलेले आहे. बँकेची सर्वांगीण वाढ एकसारखी होत आलेली आहे. आज तिचे पटावर १,६९८ सभासद असून त्यांनी १,२५,०७४ रुपयांचे भाग घेतलेले आहेत. बँकेच्या रिझर्व व इतर फंडांत १ लाखापेक्षा जास्त रकम आहे. बँकेचे सेवते भांडवल २६ लाखांवर गेले आहे. बँकेची स्वतःची इमारत गिरगावांत असून इमारतीचे उत्पन्न बिलेटिंग फंडांत स्वतंत्रपणे टाकले जाते. श्री. व्ही. पी. वर्दे, बी. कॉम, हे १९२१ ते १९३० अखेर बँकेचे ऑनररी सेक्रेटरी होते व १० वर्षे ते बँकेचे चेअरमन आहेत. ह्यावरून, बँकेच्या यशास त्यांचे सहाय केवढ्या मोजक्या प्रमाणांत झाले असेल, ह्याची कल्पना येते. रौप्य महोत्सवाचे प्रसंगी सर जनार्दनराव मदन, श्री. आर. जी. सरय्या, प्रो. वा. गो. काळे, दि. व. काजी, इत्यादींनी बँकेच्या अभिनेंदनपर भाषणे केली व बँकेच्या चालकांच्या प्रगतिपर धोरणावद्दत आनंद व्यक्त केला.

कराड अर्बन को. बँक लि.

(वार्षिक सभा २६-९-४३)

वरील बँकेचे भाग मांडवळ एका वर्षात सुमारे १६ हजारांनी वाढून ते आतां ६५,३२० रुपये झाले आहे. रिझर्व्ह फंड २२ हजार रुपये आहे. ठेवींचा आकडा ५३ लाखांवरून ७३ लाखांवर गेला आहे व येथे कर्ज २३ लाखांवरून ५ लाखांवर गेले आहे. एक बाकीचे प्रमाण ९% वरून उतरून ते २.८% वर आले आहे. कराड सहकारी खरेदी विक्री सोसायटी लि. चे काम बँकेचे देखरेखीखाली चांगले चालले आहे. अहवालाचे वर्षी ५ लक्ष रुपये किंमतीचा माळ सोसायटीमार्फत विकला जाऊन तिला निवळ नफा १६७५ रुपये झाला. अवघ्या तीन वर्षांत सोसायटी " ड " वर्गातून " अ " वर्गात आली आहे. माळ तारणावरील कर्जाचा व्यवहार वाढत आहे, त्याकरिता स्वतःचे गोळाऊन बोधण्यासाठी बँकेने लगतची मोकळी जागा विकत घेऊन ठेवली आहे. बँकेने आपला व्यवहार चोस व प्रगतिपर असल्याचे दाखवून दिले आहे, व ह्या दृष्टीने तिला जॉइंट स्टॉक कंपन्यांना कच्च्या व पक्क्या माळाचे तारणावर रकमा देणेस परवानगी असावी, ह्या तिच्या सूचनेचा विचार केला जाणें अगत्याचें आहे. वर्षअखेर बँकेस १८३४९ रुपये निवळ नफा झाला. भागीदारांस ७% डिव्हिडंड व १% ज्युविली बोनस मिळेल. बँकेचा रौप्यमहोत्सव नुकताच थाटांन साजरा झाला त्यावेळीं सर्वांनी तिच्या सुस्थितीबद्दल समाधान व्यक्त केले आहे.

मिरज स्टेट बँक लि., मिरज

(वार्षिक सभा: ३-१०-४३)

वरील बँकेस ३० जून, १९४३ अखेरच्या वर्षी निवळ नफा १२, ४५५ रु. झाला. बँकेचे माजी मॅनेजर यांचेवरील दाव्यांतील तडजोड व लोन सात्यावरील कांहीं थेंपे लिहून टाकणे, ह्यामुळे रिपोर्टाचे वर्षी बँकेस उत्कृष्ट नफा होऊनहि तो कमी दिसत आहे. बँकेकडे १९४०-४१ अखेर १७ ३/४ लाखांच्या ठेवी होत्या, त्यांची रकम आतां ३३ ३/४ लक्ष रुपये झाली आहे. बँकेचे वसूल मांडवळ २० हजार रुपये असून रिझर्व्ह व इतर फंड सुमारे १३ लक्ष रुपयांचे आहेत. बँकेच्या पैशापैकी ११ ३/४ लक्ष रुपये रोस व इतर बँकांत असून ८ ३/४ लक्ष रुपयांचे रोस आहेत. १५ लक्ष रुपये कर्जाक दिलेले आहेत. बँकेची परिस्थिति अत्यंत भक्कम आहे, ह्यांत संशय नाही. भागीदारांस १४% डिव्हिडंड व ३% बोनस यावे, असे सुचविण्यांत आले आहे.

खानापूर तालुका को० सु० गु० लि० वांगी.

वरील युनियनची वार्षिक साधारण सभा सोमवार ता० २७/९/१९४३ रोजी दुपारी २ वाजतां वांगी येथे युनियनचे ऑफिसमध्ये साक्षात्प्रमाणे युनियनचे वार्षिक कामाचा विचार करणेसाठी भरणार आहे. तरी सदर सभेस आपण अगत्य येऊन आपले ज्ञानाचा व अनुभवाचा फायदा द्यावा अशी विनंति आहे. मे. क. ता. १६/९/४३

एन्० जी० रोकोडे.

सुपरवायसर.

आकाराम मणू पाटील.

चेअरमन.

श्री. नानासाहेब देशपांडे ह्यांच्या तैलचित्राचें अनावरण कागड अर्बन को. बँकेच्या रौप्य महोत्सवाचे निमित्ताने बँकेच्या इमारतीचे दिवाणस्थान्यांत बँकेचे लोकप्रिय चेअरमन श्री. नानासाहेब देशपांडे यांच्या तैलचित्राचा अनावरण समारंभ श्री. वैकुण्ठराय मेहता यांचे हस्ते झाला. रौप्य महोत्सवाकरिता आलेले सर्व सन्मान्य पाहुणे उत्साहाने हजर होते. प्रथम रौप्य महोत्सवाचे चेअरमन श्री. फणसज्जर वकील यांनी श्री. नानासाहेब यांचे तैलचित्र बँकेत लावण्याचें महत्त्व श्री. नानासाहेब यांचे चरित्राचें व कामगिरीचें सिंहावलोकन करून विशद केलें. त्यानंतर श्री. मेहतांनी तैलचित्राचें अनावरण टाळ्यांचे गजरांत केल्यावर श्री. नानासाहेबांच्या यशालोचनात्मक अशी श्री. बाळासाहेब पाटक, रावसाहेब कल्याणी, श्री. भया-शास्त्री वाटवे, श्री. राघुअण्णा घोपाटे व श्री. बाबुराव गोखले यांची भाषणे झाली. श्री. वैकुण्ठराय मेहतांनी चित्रकार श्री. नाथ काळे यांना बँकेतर्फे उत्तरदाणी व गुळावदाणीचा आह्वार करून श्री. नानासाहेबांसारख्या विविध क्षेत्रांत कामगिरी करणाऱ्या चारित्र्यवान माणसामुळे सहकारी प्रणालीला कसे महत्त्व प्राप्त झाले आहे हे आपल्या पंचरा वर्षांच्या अनुभवावरून सांगितले. नंतर श्री. नानासाहेबांनी जनतेसंबंधी कृतज्ञता व्यक्त केल्यावर श्री. बाबुराव गोगटे यांनी आभार मानले आणि समारंभाचा शेवट पाहुण्यांना अल्पोपाहार देण्यांत येऊन आनंदी आनंदांत झाला.

रद्दी कागदाचा पुनः कागद करण्याकडे उपयोग

सर्व सरकारी कचेऱ्या, शाळा, कॉलेजे, इस्पितळे, इत्यादींतील रद्दी कागद, मुंबई प्रांतांतील कागदाच्या गिरण्यांस त्याचा पुनः कागद बनविण्यासाठी विकण्यांत आला पाहिजे, असे मुंबई सरकारने जाहीर केले आहे. पुणे येथील डेकन पेपर मिल व अहमदाबाद येथील गुजरात पेपर मिल ह्या कागदांच्या गिरण्यांची नांवे सांगून, त्यांस कोणत्या दराने रद्दी कागद विकवण्याचा तेंहि सरकारने स्पष्ट केले आहे. साजगी शिक्षणसंस्था, म्युनिसि-पॅलिटीच्या, लोकलबोर्डे, विनसरकारी इस्पितळे, मुंबई विश्वविद्यालय, साजगी संस्था व कचेऱ्या ह्या सर्वांनी अशाच प्रकारे रद्दी कागदाची व्यवस्था लावावी असे सरकारने सुचविले असून ही सूचना पाळली न गेल्यास त्यांस पुढे व्हावयाच्या कागदाच्या पुरवठ्यावर त्याचा परिणाम होण्याचा संभव आहे, असा इशारा दिला आहे.

हिंदुस्थानांत रबराचें मोठे उत्पादन शक्य आहे.

क्रिप्टोस्ट्रेजिया ग्रॅडिफ्लोरा नांवाची एक वनस्पति हिंदु स्थानांत सर्वत्र आढळते व तिचेपामून रबर मिळू शकेल. ह्या संबंथांत इंपीरिअल कॉन्सिल ऑफ अॅग्रिकल्चरल रिसर्चने मोठ्या प्रमाणावर प्रयोग चालू केले आहेत. वरील वनस्पतीचे हिंदुस्थानांत अस्तित्व असल्याची माहिती कित्येक वर्षे असली, तरी मलाया व नेदरलंडसमधील रबराचा पुरवठा बंद पडल्यानंतरच त्या वनस्पतीकडे विशेष लक्ष पुरविण्यास प्रारंभ झाला. क्रिप्टोस्ट्रेजिया ग्रॅडि-फ्लोरा ही वनस्पति हिंदुस्थानाच्या सर्व विभागांत, निरनिराळ्या प्रकारच्या जमिनींत, हवामानांत व पाऊसपाण्यांत वाढते. पुण्याच्या आसपासहि ती सापडते. तिचे रबर गोळा केल्यास दर एकरा २०० रुपये किंमत येऊ शकेल. हिंदुस्थानांत ह्या वनस्पतीची मोठ्या प्रमाणावर लागवड केल्यास, सध्याचे रबराचे उत्पादन दसपट सहज वाढेल, अशी अपेक्षा आहे.

विविध कार्यकारी सहकारी सोसायटी लिमिटेड, उंब्रज
आणि

तालुका प्रात्यक्षिक केंद्र, उंब्रज ह्यांचे कार्य

(१) विविध कार्यकारी सहकारी सोसायटी उंब्रज:—ह्या संस्थे-
कडून शेतकऱ्यांना शेती सुधारणा खत व बीं बियाणें ह्या करितां
माफक व्याजाचे दरांनें कर्जे दिलीं जातात. मेवरांना १५० रु. चें
बीं बियाणें पुरविलें व २६०० रु. पर्यंत कर्जे दिलीं व मालाची
विक्रीकरून दिली. माल तारणावर ५०० रु. पर्यंत कर्जे दिलीं.
प्रसंगीं लागणारा माळहि पुरविला जातो; मालाचें तारणावर कर्जे
दिली जातात. शेतकऱ्यांनीं पिकविलेला माल व ग्रामीण धंद्यांचा
माल ह्यांची विक्री व्यवस्थितीत व चोख रीतीनें करून दिली जाते.
मि. लांडगे बी. आर., सोसायटीचे उत्साही सेक्रेटरी, हे संस्थेचें
काम उत्तम रीतीनें करीत असून ५ मैलांचें क्षेत्रांत प्रचार कार्य
करीत आहेत.

(२) तालुका प्रात्यक्षिक केंद्र, उंब्रज:—हे शेतकी स्वात्यामार्फत
चाळविण्यांत आलें आहे. येथील शेती सुधारणाप्रिय शेतकरी
श्री. यशवंतराव जाधव यांची जमीन प्रयोगाकरितां घेतली आहे.
श्री. धोंडीबा दौलतराव हुबल हे फार कष्टाळ वाटेकरी असून फार्म
वरील पिकांची फार उत्तम व्यवस्था ठेवतात.

केंद्राचे फील्ड कामगार मि. एम्. बी. काळे हे फार्मवर देखरेख
ठेऊन उंब्रजच्या आसपासचे ५ मैलांचे क्षेत्रांत सुधारलेली
'शेती पद्धती' व 'जास्त धान्य पिकवा' प्रचार कार्य व्या-
ख्यान व पोवाडे ह्यांचें द्वारा करतात.

खालील सुधारणा सुचविण्यांत आल्या आहेत:—

(१) सुधारलेल्या पद्धतीनें बांध व ताली धरून, पाळा पाचो-
ळ्याचें खत व गांव खताची दुर्मिळता असलेमुळे तागाचें पीक
जमीनीत गाडून जमीनीचा कस वाढविणें.

(२) सुधारलेली व ज्यास्त उत्पन्न देणारे—बीं बियाणें—

(३) पिकांना भुइमुगाची पेंड घालून उत्पन्न वाढविणें.

(४) पिकें व फळझाडे ह्या वरील कीड व रोगराई ह्यावर
वेळींच उपाय करणें.

(५) पुंड्यापेक्षां जास्त उत्पन्न देणाऱ्या उसाच्या सुधारलेल्या
जाती—इ. के. २८ व सी. ओ. ४१९ ह्यांची लागवण जास्त प्रमा-
णांत करणें. उत्पन्नांत सरस ठरल्यामुळे प्रत्येक शेतकऱ्यानें त्या
जातीची लागण केली आहे. ७५ हजार बेणें जास्त लावळें आहे.

मि. बी. आर. लांडगे व मि. एम्. बी. काळे हे दोघेही इंग्रजी
जाणणारे तसेंच रूलर असिस्टंटस ट्रेनिंग सेंटर मांजरी फार्म येथील
कोर्स घेतलेले आहेत. त्यामुळे ह्यांना दोन्हीही स्वात्यांची परिपूर्ण
माहिती आहे. त्यामुळे ते दोघेही एकमेकांना साह्य करून काम
उत्साहानें करितात.

वरील दोन्ही संस्थांचा फायदा शेतकऱ्यांनीं जरूर करून
घ्यावा.

श्रीमंत प्रतापसिंह बाचनालय, तेरदळ

वरील संस्थेचा सुवर्णमहोत्सव समारंभ रविवार, ता. २६ रोजी
श्री. अप्पासाहेब देसाई हनगंडीकर ह्यांचे अध्यक्षतेखाली साजरा
होणार आहे. त्या प्रसंगीं कै. श्रीमंत प्रतापसिंह महाराज ह्यांच्या
तेलचित्राचें अनावरण श्री. ए. मो. जोशी, डि. ज. सांगडी,
ह्यांचे हस्ते होणार आहे.

मुंबई इलाख्यांतील सहकारी चळवळीच्या केंद्रस्थानी
असलेली

शेतकऱ्यांची प्रांतिक बँक

म्हणजेच

बॉम्बे प्रॉव्हिन्शियल को-ऑपरेटिव्ह
बँक, लिमिटेड.

(सहकारी कायद्यान्वये नोंदलेली)

स्थापना १९११.

मुख्य कचेरी—सर विठ्ठलदास ठाकरसी मेमोरिअल बिल्डिंग
९, बेक हाउस लेन, कोट मुंबई.

शाखा

१ चारामती (जि. पुणे)	१८ अकलूज (जि. सोलापूर)
२ सानारा („ सानारा)	१९ विरमगांव („ अहमदाबाद)
३ इस्लामपूर („ „)	२० धुळे („ प. सानदेश)
४ कन्हाड („ „)	२१ दोंडाईचे („ „)
५ तासगांव („ „)	२२ शिरपूर („ „)
६ किलोस्करवाडी („ „)	२३ शहादे („ „)
७ शिराळे („ „)	२४ नंडुरबार („ „)
८ कोरेगांव („ „)	२५ साकी („ „)
९ वाई („ „)	२६ शिंदसेडे („ „)
१० अहमदनगर („ अहमदनगर)	२७ तळोदे („ „)
११ शेवगांव („ „)	२८ मालेगांव („ नाशिक)
१२ कोपरगांव („ „)	२९ सटाणा („ „)
१३ बेलापूर („ „)	३० कळवण („ „)
१४ राहुरी („ „)	३१ लासलगांव („ „)
१५ भिवंडी („ ठाणे)	३२ नांदगांव („ „)
१६ पालघर („ „)	३३ दोहद („ पंचमहाल)
१७ कल्याण („ „)	३४ कालो („ „)

या बँकेत मुदतीच्या, चालू व सेव्हिंग बँक ठेवी

स्वीकारल्या जातात

आणि

इलाख्यांतील बहुतेक सर्व प्रमुख ठिकाणीं हुंडीचा
व्यवहार केला जातो.

या बँकेत येणारा पैसा, शेतकरी व इतर अल्प उत्प-
न्नाचे लोक, यांच्या प्रत्यक्षपणें उपयोगी पडतो.

पूर्ण माहितीकरितां हेड ऑफिस अमर शाखा-
कचेऱ्यांस लिहा.

व्ही. एल्. मेहता,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

मधुमेहावरील औषध

तीन आठवड्यांचे
औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, हूरल प्रॉडक्ट्स
कंपनी लिमिटेड.

१२३ ए, सदाशिव, पुणे २.

संरक्षण — सुरक्षितता — सेवा
हेंच आमचें ध्येय.

दि औंध म्युच्युअल

लाइफ अॅशुरन्स सोसायटी लि. पुणे.

महाराष्ट्राची पहिली प्रगतिपर विमा संस्था
मेहनती व उत्साही प्रतिनिधि पाहिजेत.

आतांच लिहा:—

मुंबईचे चीफ एजन्ट्स
कॅ. डब्ल्यू. फडके,
फडके गणपतिवाडी, गिरगाव,
बॅंक रोड, मुंबई ४.

हेड ऑफिस,
'रामनिवास' लक्ष्मी रोड,
पुणे शहर.

विमेदार नि हवाई हल्ला

शत्रुगणकडून हवाई हल्ला अगर तत्सम उपद्रव यापासून पित्त-
लडाऊ नागरिकांच्या जीविताला वेगान्या धोक्याचा समावेश विमा
पॉलिसीच्या अर्थात होतो काय व त्यासाठी जादा प्रिमिअम भरावा
लागेल काय ! असा प्रश्न साहजिकच नागरिकांमध्ये चर्चिला
जात आहे.

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीच्या

विमा पॉलिसीमध्ये हवाई हल्ल्यामुळे जीविताला
होणाऱ्या अपायाचा अंतर्भाव होतो त्याकरिता
जादा प्रिमिअम नाही.

तरी विलंब न लावतां—

तुमचा नि तुमच्या आत्तेष्टांचा विमा

ट्रस्ट ऑफ इंडिया

विमा कंपनीतच उतरा.

अध्यक्ष:—श्रीमंत सरदार जगन्नाथ महाराज पंडित
माहितीपत्रकें विनामूल्य पाठवूं

ट्रस्ट ऑफ इंडिया विमा कं. लि. | वि. ह. देशमुख, बी. ए.
लक्ष्मी रोड, पुणे २ | जनरल मॅनेजर

न्यू इंडिया इंडस्ट्रीज लि.

(Approved Re-traders and Approved Contractors)

२६ लॅमिंग्टन नॉर्थ, मुंबई ११.

अध्यक्ष:—श्री. ग. स. मराठे, अॅक्चुअरी.

महाराष्ट्रांतली रकराचा प्रमुख कारखाना

★ गिरणीचे रोलर्स

★ खरी हातमोजे

★ छापखान्यांचे रोलर्स

★ रीमोलड टायर्स

★ खरी वॉशर्स

★ सॉलिड व्हील्स

व इतर खरी माल तयार होतो.

पु. ग. मराठे

मॅनेजिंग डायरेक्टर.

हे पत्र पुणे, पेठ मांबुडां घ. नं. ११५११ आर्यभूषण छापखान्यांत रा. विठ्ठल हरि बर्वे, यांनी छापिले व
र. श्रीपाद वामन काळे, बी. ए., यांनी 'दुर्गाविवास', मांबुडां, घ. नं. १२११३, पुणे शहर, येथे प्रसिद्ध केले.